

УДК 343.326(436)

*Л. О. Берлінська,
здобувачка кафедри кримінального права, кримінального процесу
і криміналістики ОНУ ім. І. І. Мечникова*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ АВСТРІЇ

Постановка проблеми та її актуальність. Події, що відбуваються у світі, свідчать про прогресуючу еволюцію тероризму. Ця проблема вимагає постійного вивчення і осмислення, розроблення дієвого механізму боротьби з ним та вживання превентивних заходів із метою запобігання його появи. З цим пов'язана актуальність даного дослідження, яке аналізує досвід Австрії стосовно цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемі боротьби з тероризмом наприкінці 90-х рр. було присвячено роботи Т. С. Бояр-Сазоновича, О. Г. Брателя та В. А. Ліпкана, В. А. Глушкова, Ю. С. Горбунова, В. П. Ємельянова, А. В. Змеєвського та інших [1–6].

Основним джерелом кримінального права Австрії є Кримінальний кодекс. В останній редакції набув дії з 1 січня 1975 р. Офіційна назва цього документу — Федеральний закон про діяння, що знаходяться під загрозою покарання, яке назначається судом від 23 січня 1974 р. Цей закон став результатом здійснення всеохоплюючої реформи австрійського кримінального законодавства, яка йшла, починаючи майже з 1945 р. За справедливою оцінкою професора Ф. М. Решетнікова, із цієї редакції Кримінального кодексу Австрії «були виключені ті діяння, які не уявляють суттєвої загрози інтересам держави, суспільства та окремих громадян, значно знижені санкції по багатьом злочинам, було замінено штрафом короткострокове позбавлення волі тощо [7].

Але події 11 вересня 2001 р. зажадали внесення певних змін і в цю редакцію кодексу. Це було пов'язано, насамперед, із поширенням масштабів тероризму та інтенсивністю його застосування. Тероризм став невід'ємною частиною політичних та економічних процесів у світі, уявляє все більш значну загрозу громадській і національній безпеці [8]. Ось чому виникла гостра потреба внесення деяких змін до кримінального законодавства стосовно безпосередньо терористичних злочинів.

Тому Федеральним законом про внесення змін до Кримінального кодексу Австрії від 1 жовтня 2002 р. до Кримінального кодексу було запроваджено ряд норм, які спрямовані на боротьбу з терористичними злочинами. Зокрема, була запроваджена норма, що встановлює кримінальну відповідальність за створення, керівництво та членство в терористичних організаціях (§ 278 b), норма з переліком злочинів, які відносяться до терористичних та встановлена відповідальність за них (§ 278 c). Новою для кримінального права Австрії є також

норма, що встановлює кримінальну відповідальність за фінансування терористичних організацій (§ 278 d).

Ці нові норми були віднесені до двадцятого розділу Кримінального кодексу Австрії — «Злочинні діяння проти громадської безпеки». Таким чином, законодавець підкреслив особливу громадську та національну небезпеку таких видів злочинних діянь.

Поруч з цілком новими положеннями, Федеральним законом були внесені зміни до ряду існуючих норм Кримінального кодексу, наприклад, введено два нових пункта до § 64 Кримінального кодексу Австрії (Злочинні діяння, що були скоєні за кордоном та які караються незалежно від законів місця скоєння діяння) [9]. До таких діянь тепер відносяться також створення, керівництво та членство в терористичній організації, вчинення терористичних злочинів, а також фінансування терористичної діяльності. Можливо визнати, що об'єктом цих злочинів є суспільні відносини у сфері державного управління, що спрямовані на охорону державної безпеки [10].

§ 278 b дає визначення поняттю терористичної організації та встановлює відповідальність за керівництво та участь в такій організації. Згідно з пунктом 3 § 278 b під терористичною організацією розуміється стійке об'єднання двох чи більше осіб з метою вчинення одного чи декількох злочинів, відповідальність за які передбачена частинами першою та другою цього параграфу, а також § 278 c та § 278 d [11].

Ознаками терористичної організації є стійке об'єднання осіб, яке передбачає:

- наявність двох чи більше осіб, які є учасниками цієї організації;
- стійкість групи, як ознака терористичної організації може бути тільки в тих випадках, коли вона створена з метою заняття терористичною діяльністю, вчинення, як правило, не одного, а декількох терористичних злочинів;
- розроблений і схвалений учасниками організації план (статут) терористичної діяльності організації (письмовий чи усний);
- певну структурування — розподіл ролей, підпорядкованість членів організацій;
- наявність організатора (керівника);
- підбір нових членів організації;
- наявність загальних правил поведінки й дисципліни;
- наявність матеріальної бази: транспорту, приміщень, сховищ, коштів;
- наявність засобів зв'язку тощо.

Головною ознакою, за якою терористична організація відрізняється від усіх інших організацій — є мета й завдання терористичної організації — вчинення одного або кількох терористичних злочинів, які містяться у § 278 c Кримінального кодексу Австрії.

Склад злочину, передбачений § 278 b, утворює одне із зазначених у цій нормі діянь:

- а) створення терористичної організації;
- б) керівництво терористичною організацією;
- в) участь у терористичній організації;

г) загроза вчинення терористичних злочинів.

Створення терористичної організації полягає в різноманітних діях по утворенню терористичної організації, підбору учасників, розподілу ролей, пошукам матеріальних засобів: грошей, транспорту, приміщень тощо; розробка планів.

Керівництво терористичною організацією — це напрямок діяльності терористичної організації, підбір членів, розробка планів, постановка завдання й призначення виконавців, отримання звітів про виконання завдання.

Участь у терористичній організації передбачає існування вже створеної терористичної організації. Мова йде про ті випадки, коли особа не приймала участі в створенні злочинної організації, дій її учасників.

З моменту дачі згоди на вступ у терористичну організацію дії винного розцінюються як закінчений злочин — участь у терористичній організації, хоча б той, хто вступив у терористичну організацію і не приймав участі в скоєних нею злочинах.

Участь у злочинах, вчинених терористичною організацією, має місце також в тих випадках, коли особа не приймала участі в створенні терористичної організації, не вступала в цю організацію, не була її учасником, але брала безпосередню участь у злочині, вчиненому терористичною організацією.

Загроза вчинення терористичних злочинів припускає доведення до відомості суспільних чи міжнародних організацій, органів державної влади, посадових осіб, юридичних чи фізичних осіб наміру винного вчинити зазначені дії.

Створення такої організації є закінченим злочином з моменту її створення незалежно від того, чи вчинили її члени хоча б один злочин.

Слід відрізнити терористичну організацію від злочинної організації (§ 278 а Кримінального кодексу Австрії). На відміну від терористичної, метою злочинної організації згідно з § 278 а наряду з вчиненням злочинів є отримання прибутку, тоді як створення терористичної організації є, в першу чергу, з політичною метою. Ця мета полягає в порушенні громадської безпеки, залякуванні населення, провокуванні воєнного конфлікту, міжнародних ускладнень, або для того, щоб досягти бажаного рішення органами державної влади чи посадовими особами, об'єднаннями громадян чи юридичними особами, або привернути увагу громадськості до певних політичних чи релігійних поглядів.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони створення терористичної організації є мета скоєння терористичного злочину, а керівництва — ціль розробки планів і умов спільного скоєння терористичних злочинів, матеріального забезпечення терористичної діяльності. Мотиви створення і керівництва терористичною організацією носять найчастіше як вказувалось політичний, але можуть носити і релігійний характер.

Особа, що створила й очолювала терористичну організацію для скоєння терористичного злочину, несе відповідальність не тільки по пункту 1 § 278 б Кримінального кодексу Австрії, але і відповідно до § 278 с за всі злочини, скоєні терористичною організацією, якщо вони охоплювалися його наміром. Інші учасники терористичної організації підлягають відповідальності за участь у неї,

а також за скоєні терористичною організацією злочини, чи у підготовці скоєння яких вони брали участь. У випадку скоєння окремими членами терористичної організації злочинів, що не передбачалися цілями терористичної організації і не входили в плани її діяльності, відповідальність за ці злочини несуть тільки особи, що їх скоїли.

Покарання за злочин: по ч. 1 § 278 b за створення і керівництво терористичною організацією — позбавлення волі на термін від 5 до 15 років, за керівництво терористичною організацією, діяльність якої обмежується погрозою терористичних злочинів — позбавлення волі на термін від 1 року до 10 років; по частині 2 § 278 b за участь у такій організації — позбавлення волі на термін від 1 року до 10 років.

Проведення даного аналізу змін у Кримінальному кодексі Австрії дає змогу зробити наступні висновки:

Саме з метою недопущення ескалації тероризму необхідно мати відповідну нормативну базу. Тому в Австрії була проведена реформа кримінального законодавства. В ході цієї реформи були введені такі нові кримінально-правові норми як: створення, керівництво та участь в терористичній організації, терористичні злочини та фінансування терористичної діяльності, а також встановлена відповідальність за ці види злочинів.

Література

1. Бояр-Сазопович Т. С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты. — К.; О.: Лыбидь, 1991. — 161 с.
2. Братель О. Г., Ліпкал В. А. Основні види порушень суб'єктивних цивільних прав громадян при вчиненні актів тероризму як одного з небезпечних видів соціально-політичних конфліктів // Держава і право. — 1999. — № 4. — С. 193.
3. Глушков В. А. Політико-правові аспекти становлення боротьби з тероризмом в Україні // Український часопис прав людини. — 1996. — № 2. — С. 31–32.
4. Горбунов Ю. С. К вопросу о классификации терроризма // Московский журнал международного права. — 1993. — № 1. — С. 51.
5. Емельянов В. П. Терроризм — как явление и как состав преступления. — Х.: Право, 1999. — С. 166.
6. Змеевский А. В. Проблемы борьбы с терроризмом на международных конференциях по утилизации уголовного законодательства // Московский журнал международного права. — 1993. — № 4. — С. 63.
7. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира. — М., 1993. — С. 16–17.
8. Ліпкал В. А. Тероризм чи бандітизм // Міліція України. — 1999. — № 11–12. — С. 12–13.
9. Уголовный кодекс Австрии: Пер. с нем. — М.: Зерцало-М, 2001. — С. 38–39.
10. Тихий В. П. Уголовно-правовая охрана общественной безопасности. — Х.: Выща шк., 1981. — 172 с.
11. Österreichisches Strafgesetzbuch vom 2002 // Amtliche Sammlung von Recht. — S. 68–69.
12. Кримінальний кодекс України: Коментар / За ред. Ю. А. Кармазіна, Є. Л. Стрельцова. — Х.: Одесей, 2001. — 960 с.